Zbirka odločb sodne prakse

SODBA SODIŠČA (drugi senat)

z dne 21. decembra 2016*

„Predhodno odločanje — Elektronska komunikacijska omrežja in storitve — Direktiva 2002/22/ES — Univerzalna storitev — Člena 12 in 13 — Izračun stroškov obveznosti zagotavljanja univerzalne storitve — Člen 32 — Nadomestilo stroškov, vezanih na dodatne obvezne storitve — Neposredni učinek — Člen 107(1) in člen 108(3) PDEU — Varnostne storitve in storitve v nujnih primerih na morju na Danskem in Grenlandiji — Nacionalna ureditev — Vložitev zahtevka za nadomestilo stroškov, vezanih na dodatne obvezne storitve — Rok treh mesecev — Načeli enakovrednosti in učinkovitosti“

V zadevi C-327/15,

katere predmet je predlog za sprejetje predhodne odločbe na podlagi člena 267 PDEU, ki ga je vložilo Østre Landsret (pritožbeno sodišče vzhodne regije, Danska) z odločbo z dne 26. junija 2015, ki je prispela na Sodišče 2. julija 2015, v postopku

TDC A/S

proti

Teleklagenævnet,

Erhvervs- og Vækstministeriet,

SODIŠČE (drugi senat),

v sestavi M. Ilešič, predsednik senata, A. Prechal, sodnica, A. Rosas, sodnik, C. Toader, sodnica, in E. Jarašiūnas (poročevalec), sodnik,

generalni pravobranilec: N. Wahl,

sodna tajnica: C. Strömholm, administratorka,

na podlagi pisnega postopka in obravnave z dne 1. junija 2016,

ob upoštevanju stališč, ki so jih predložili:

— za TDC A/S O. Spiermann, odvetnik,

— za dansko vlado C. Thorning, agent, skupaj z J. Pinborgom, odvetnikom,

— za Evropsko komisijo L. Nicolae, G. Conte in M. Clausen, agenti,

* Jezik postopka: danščina.

na podlagi sklepa, sprejetega po opredelitvi generalnega pravobranilca, da bo v zadevi razsojeno brez sklepnih predlogov,

izreka naslednjo

Sodbo

1 Predlog za sprejetje predhodne odločbe se nanaša na razlago člena 32 Direktive 2002/22/ES Evropskega parlamenta in Sveta z dne 7. marca 2002 o univerzalni storitvi in pravicah uporabnikov v zvezi z elektronskimi komunikacijskimi omrežji in storitvami (Direktiva o univerzalnih storitvah) (UL, posebna izdaja v slovenščini, poglavje 13, zvezek 29, str. 367).

2 Ta predlog je bil vložen v okviru spora med družbo TDC A/S na eni strani ter Teleklagenævnet (komisija za pritožbe na področju telekomunikacij, Danska) in Erhvervs- og Vækstministeriet (ministrstvo za podjetništvo in gospodarsko rast, Danska) na drugi zaradi zavrnitve več zahtevkov za nadomestilo stroškov, ki so družbi TDC nastali zaradi zagotavljanja dodatnih obveznih storitev, in prošnje za odstopanje od roka za predložitev teh zahtevkov za nadomestilo.

Pravni okvir

Pravo Unije

Direktiva o univerzalnih storitvah

3 V uvodnih izjavah 4, 18, 19, 21, 23, 25 in 26 Direktive o univerzalnih storitvah je navedeno:

„(4) Zagotavljanje univerzalne storitve […] lahko vključuje zagotavljanje nekaterih storitev za nekatere končne uporabnike po cenah, ki odstopajo od tistih, ki izhajajo iz normalnih tržnih pogojev. Vendar ni nujno, da plačilo nadomestil podjetjem, ki so določena za zagotavljanje takih storitev v takih okoliščinah, povzroča izkrivljanje konkurence, če ta podjetja prejmejo nadomestilo za nastale specifične neto stroške in če se breme neto stroškov povrne na konkurenčno nevtralen način.

[…]

(18) Države članice naj po potrebi vzpostavijo mehanizme za financiranje neto stroškov obveznosti zagotavljanja univerzalne storitve, če se pokaže, da se lahko obveznosti zagotovijo samo z izgubo ali z neto stroški, ki presegajo normalne komercialne standarde. Pomembno je zagotoviti, da se neto stroški obveznosti zagotavljanja univerzalne storitve izračunajo pravilno in da vsako financiranje povzroča minimalno izkrivljanje na trgu in za podjetja ter da je združljivo z določbami členov [107 in 108 PDEU].

(19) Pri vsakem izračunu neto stroškov univerzalne storitve naj se ustrezno upoštevajo stroški in prihodki, prav tako pa tudi nematerialne koristi, ki izhajajo iz zagotavljanja univerzalne storitve, vendar naj to ne ovira splošnega cilja, po katerem naj bi cenovne strukture odražale stroške. Vsi neto stroški obveznosti zagotavljanja univerzalne storitve naj bodo izračunani na podlagi transparentnih postopkov.

[…]

(21) […] Vsak mehanizem financiranja mora zagotavljati, da udeleženci na trgu prispevajo samo k financiranju obveznosti zagotavljanja univerzalne storitve in ne k drugim dejavnostim, ki niso neposredno povezane z zagotavljanjem obveznosti univerzalne storitve. […]

[…]

(23) Neto stroški obveznosti zagotavljanja univerzalne storitve se lahko razdelijo med vse ali nekatere posebne skupine podjetij. Države članice naj zagotovijo, da se pri mehanizmu delitve upoštevajo načela transparentnosti, najmanjšega izkrivljanja na trgu, nediskriminacije in sorazmernosti. Najmanjše izkrivljanje razmer na trgu pomeni, naj se prispevki povrnejo na način, ki čim bolj zmanjša vpliv finančnega bremena, ki ga nosijo končni uporabniki, na primer s čim širšo razporeditvijo prispevkov.

[…]

(25) […] Državam članicam ni dovoljeno akterjem na trgu naložiti finančnih prispevkov za ukrepe, ki niso del obveznosti zagotavljanja univerzalne storitve. Posamezne države članice se lahko prosto odločijo, ali bodo uvedle posebne ukrepe (zunaj okvira obveznosti zagotavljanja univerzalne storitve) in jih financirale v skladu s pravom [Unije], vendar ne s prispevki akterjev na trgu.

(26) Učinkovitejša konkurenca na vseh dostopnih in storitvenih trgih bo uporabnikom zagotovila večjo izbiro. Obseg učinkovite konkurence in izbire niha znotraj [Evropske unije] in niha tudi v državah članicah med geografskimi območji ter med dostopnimi in storitvenimi trgi. […] Zaradi učinkovitosti in socialnih razlogov naj tarife končnih uporabnikov odražajo pogoje povpraševanja in tudi stroškovne pogoje, če to ne povzroča izkrivljanja konkurence. […] Zamejevanje cen, geografsko porazdeljevanje ali podobni instrumenti kot tudi neregulativni ukrepi, kot so javno dostopne primerjave maloprodajnih tarif, se lahko uporabljajo za dosego dveh ciljev hkrati: pospeševanje učinkovite konkurence ob hkratnem izpolnjevanju javnega interesa, kot je ohranitev cenovne dostopnosti javno dostopnih telefonskih storitev za nekatere potrošnike. Dostop do ustreznih podatkov o stroškovnem računovodstvu je potreben, da lahko nacionalni regulativni organi izpolnijo svoje regulativne dolžnosti na tem področju, vključno z naložitvijo kakršnega koli tarifnega nadzora. […]“

4 Člen 1 Direktive o univerzalnih storitvah, naslovljen „Področje uporabe in cilji“, v odstavku 2 določa:

„V tej direktivi so določene pravice končnih uporabnikov in ustrezne obveznosti podjetij pri zagotavljanju javno dostopnih elektronskih komunikacijskih omrežij in storitev. V zvezi z zagotavljanjem univerzalne storitve v okolju odprtih in konkurenčnih trgov ta direktiva opredeljuje minimalni nabor storitev določene kakovosti, do katerih imajo z vidika specifičnih nacionalnih pogojev vsi končni uporabniki dostop po dostopni ceni, ne da bi se s tem izkrivljala konkurenca. […]“

5 Člen 3(2) te direktive, naslovljen „Razpoložljivost univerzalne storitve“, določa:

„Države članice določijo najučinkovitejši in najprimernejši pristop za zagotovitev izvedbe univerzalne storitve, pri čemer upoštevajo načela objektivnosti, transparentnosti, nediskriminacije in sorazmernosti. Poskušati morajo minimizirati izkrivljanje trga, še zlasti zagotavljanje storitev po cenah ali pod drugimi določili in pogoji, ki odstopajo od normalnih komercialnih pogojev, pri čemer pa varujejo javne interese.“

6 Člen 8 Direktive o univerzalnih storitvah, naslovljen „Določitev podjetij“, v odstavku 2 določa:

„Kadar države članice določijo podjetja za opravljanje obveznosti zagotavljanja univerzalnih storitev na delu nacionalnega ozemlja ali na celotnem nacionalnem ozemlju, to storijo z učinkovitim, objektivnim, transparentnim in nediskriminacijskim mehanizmom določitve, pri čemer nobeno podjetje vnaprej ni

izključeno iz določitve. Take metode določitve zagotavljajo, da se univerzalna storitev opravi na stroškovno učinkovit način in se lahko uporabijo kot sredstvo za določitev neto stroškov obveznosti zagotavljanja univerzalne storitve v skladu s členom 12.“

7 Člen 12 te direktive, naslovljen „Obračun stroškov za obveznosti zagotavljanja univerzalne storitve“, v odstavku 1 določa:

„Kadar nacionalni regulativni organi menijo, da lahko zagotavljanje univerzalne storitve, kot je določeno v členih 3 do 10, pomeni neupravičeno breme za podjetja, določena za zagotavljanje univerzalne storitve, izračunajo neto stroške za zagotavljanje te storitve.

Za ta namen nacionalni regulativni organi:

(a) izračunajo neto stroške obveznosti zagotavljanja univerzalne storitve v skladu z Delom A Priloge IV, pri čemer upoštevajo vsako tržno korist, ki jo pridobi podjetje, določeno za zagotavljanje univerzalne storitve; ali

(b) uporabijo neto stroške zagotavljanja univerzalne storitve, določene z mehanizmom določanja v skladu s členom 8(2).“

8 Člen 13 Direktive o univerzalnih storitvah, naslovljen „Financiranje obveznosti zagotavljanja univerzalne storitve“, v odstavku 1 določa:

„Kadar nacionalni regulativni organi na podlagi izračuna neto stroškov iz člena 12 ugotovijo, da je podjetje neupravičeno obremenjeno, države članice na zahtevo določenega podjetja odločijo:

(a) da bodo uvedle mehanizem za povračilo izračunanih neto stroškov podjetju iz javnih sredstev pod transparentnimi pogoji; in/ali

(b) da bodo razdelile neto stroške obveznosti zagotavljanja univerzalne storitve med ponudnike elektronskih komunikacijskih omrežij in storitev.“

9 Člen 32 Direktive o univerzalnih storitvah, naslovljen „Dodatne obvezne storitve“, določa:

„Države članice se lahko odločijo, da poleg storitev v okviru obveznosti zagotavljanja univerzalne storitve, opredeljenih v Poglavju II, dajo na svojem ozemlju javnosti na voljo še dodatne storitve, vendar se v takih primerih ne odredi nikakršen kompenzacijski mehanizem, ki bi vključeval [prispevek] določen[ih] podjet[ij]“

10 Del A Priloge IV k Direktivi o univerzalnih storitvah določa:

„[…]

[…] Pri izračunavanju je treba neto stroške obveznosti zagotavljanja univerzalne storitve izračunati kot razliko med neto stroški določenega podjetja za obratovanje z obveznostmi zagotavljanja univerzalne storitve in neto stroški za obratovanje brez obveznosti zagotavljanja univerzalne storitve. […] Ustrezno je treba upoštevati pravilno ocenitev stroškov, ki bi se jim vsako določeno podjetje izognilo, če ne bi bilo obveznosti zagotavljanja univerzalne storitve. […]

[…]“

11 Del B Priloge IV k Direktivi o univerzalnih storitvah določa povračilo vseh neto stroškov iz obveznosti zagotavljanja univerzalne storitve.

Direktiva 2002/21/ES

12 Člen 2(j) Direktive 2002/21/ES Evropskega parlamenta in Sveta z dne 7. marca 2002 o skupnem regulativnem okviru za elektronska komunikacijska omrežja in storitve (okvirna direktiva) (UL, posebna izdaja v slovenščini, poglavje 13, zvezek 29, str. 349) določa, da za namene te direktive:

„‚Univerzalna storitev' pomeni minimalni nabor storitev določene kakovosti, opredeljen v Direktivi […] o univerzalni storitvi […], ki je dostopen vsem uporabnikom ne glede na njihovo zemljepisno lego in, z vidika specifičnih nacionalnih pogojev, po dostopni ceni".

Sklep o pridružitvi čezmorskih držav in ozemelj

13 Grenlandija je bila na seznamu čezmorskih držav in ozemelj (ČDO) iz Priloge I A k Sklepu Sveta 2001/822/ES z dne 27. novembra 2001 o pridružitvi čezmorskih držav in ozemelj Evropski skupnosti (Sklep o pridružitvi čezmorskih držav) (UL, posebna izdaja v slovenščini, poglavje 11, zvezek 38, str. 319).

Sklep 2012/21/EU

14 V skladu s členom 12 Sklepa Komisije 2012/21/EU z dne 20. decembra 2011 o uporabi člena 106(2) Pogodbe o delovanju Evropske unije za državno pomoč v obliki nadomestila za javne storitve, dodeljenega nekaterim podjetjem, pooblaščenim za opravljanje storitev splošnega gospodarskega pomena (UL 2012, L 7, str. 3) je ta sklep začel veljati 31. januarja 2012. Kot je razvidno iz predložitvene odločbe, je mogoče za spor o glavni stvari glede na čas dejanskega stanja šteti, da se zanj navedeni sklep ne uporablja.

Dansko pravo

15 Lov nr. 418 om konkurrence- og forbrugerforhold på telemarkedet (zakon št. 418 o konkurenci in potrošnji na trgu telekomunikacij) z dne 31. maja 2000, kakor je bil potrjen z lovbekendtgørelse nr. 780 (zakon o sprejetju prečiščenega besedila št. 780) z dne 28. junija 2007 (v nadaljevanju: zakon o telekomunikacijah), ki je veljal v času dejanskega stanja v postopku v glavni stvari, je vseboval določbe, s katerimi je bila Direktiva o univerzalnih storitvah prenesena v dansko pravo.

16 Iz predložitvene odločbe je razvidno, da lahko v skladu s členom 20 zakona o telekomunikacijah operaterji univerzalne storitve, določeni na podlagi tega zakona, prejmejo nadomestilo za vso ustrezno utemeljeno izgubo, vezano na opravljanje storitev, navedenih v členu 16 navedenega zakona, ki spadajo v obveznost zagotavljanja univerzalne storitve, ki jim je bila naložena.

17 Kot je razvidno iz predložitvene odločbe, v zakonu o telekomunikacijah ni bilo pojasnjeno, kako je treba razumeti pojem „vsa ustrezno utemeljena izguba", vendar naj bi bilo iz pripravljalnega gradiva za ta zakon razvidno, da je treba izgubo, ki izhaja iz varnostnih storitev in storitev v nujnih primerih na morju, za katere se uporabljajo radijske frekvence (v nadaljevanju: varnostne storitve in storitve v nujnih primerih na morju), „poravnati z morebitnim dobičkom iz naslova opravljanja drugih storitev, ki spadajo v obveznosti zagotavljanja univerzalne storitve podjetja". Izgubo, ki bi ostala po odštetju dobička, naj bi v skladu z zakonom o telekomunikacijah pokrili udeleženci na trgu, če je vezana na opravljanje storitev iz poglavja II Direktive o univerzalnih storitvah, država pa, če je vezana na opravljanje dodatnih obveznih storitev v skladu s členom 20 tega zakona.

18 Ta pravila so bila povzeta z v bistvu enakim besedilom v lov št. 169 om elektroniske kommunikationsnet og –tjenester (zakon št. 169 o omrežjih in storitvah elektronske komunikacije) z dne 3. marca 2011. Vendar je bil ta zakon po uradnem opominu in obrazloženem mnenju Evropske

komisije spremenjen z lov nr. 250 (zakon št. 250) z dne 31. marca 2012 in zdaj določa možnost, da se pridobi kritje izgub, ki so v okviru varnostnih storitev in storitev v nujnih primerih na morju nastale po 1. aprilu 2012, ne da bi se odšteli dobički iz naslova storitev, ki spadajo v obveznost zagotavljanja univerzalne storitve podjetja.

19 Ministrstvo za podjetništvo in gospodarsko rast je 26. junija 2008 sprejelo bekendtgørelse nr. 701 om forsyningspligtydelser (odlok št. 701 o obveznosti zagotavljanja univerzalne storitve), ki v členu 30 določa:

„Operater univerzalne storitve mora ob vložitvi zahtevka za financiranje izgube v skladu s členom 20 zakona o konkurenci in potrošnji na trgu telekomunikacij (glej zakon o sprejetju prečiščenega besedila št. 780 z dne 28. junija 2007) IT- og Telestyrelsen [nacionalna agencija za informacijsko tehnologijo in telekomunikacije] [postala Erhvervsstyrelsen, danska agencija za podjetništvo] predložiti podatke o izgubi v končanem poslovnem letu. […]

Odstavek 2. Operater univerzalne storitve mora zahtevek za financiranje izgube za preteklo poslovno leto pri Erhvervs- og Selskabsstyrelsen [direkcija za industrijska in trgovinska podjetja in družbe] predložiti najpozneje tri mesece po roku za predložitev letnega poročila. […]

Odstavek 3. [Nacionalna agencija za informacijsko tehnologijo in telekomunikacije] v šestih mesecih od prejetja informacij, ki jih poda operater univerzalne storitve in ki so navedene v odstavku 1, pošlje izračun, v katerem ugotovi, ali je operater univerzalne storitve upravičen do povračila izgube.“

Spor o glavni stvari in vprašanja za predhodno odločanje

20 TDC, predhodno imenovano Tele Danmark A/S, je bilo do njegove privatizacije leta 1997 podjetje, katerega edina delničarka je bila danska država. Na Danskem je vodilni operater v sektorju elektronskih komunikacij.

21 Danska država je temu podjetju že pred njegovo privatizacijo naložila nalogo, da na Danskem in na Grenlandiji brezplačno zagotavlja varnostne storitve in storitve v nujnih primerih na morju, ki plovilom omogočajo, da prosijo za pomoč, če so v stiski. Ta naloga se je po privatizaciji ohranila. TDC je še vedno vodilni operater na področju telekomunikacij na Danskem in tam na prostovoljni osnovi ponuja storitve, ki spadajo v poglavje II Direktive o univerzalnih storitvah, zlasti osnovno telefonijo. Kot družba, ki je določena za zagotavljanje obveznosti univerzalne storitve, mora na Grenlandiji nuditi varnostne storitve in storitve v nujnih primerih na morju, tam pa ne opravlja nobene druge storitve razen tiste, ki izhaja iz obveznosti zagotavljanja univerzalne storitve. V praksi varnostne storitve in storitve v nujnih primerih na morju zagotavlja družba Tele Greenland A/S, ki je v lasti avtonomnih grenlandskih oblasti, družba TDC pa samo krije s tem povezane stroške.

22 Družba TDC v skladu z danskimi predpisi od države ni mogla dobiti nadomestila za stroške, povezane z opravljanjem varnostnih storitev in storitev v nujnih primerih na morju na Danskem in na Grenlandiji, ker je, skupno gledano, imela dobiček od opravljanja storitev, ki spadajo v obveznosti zagotavljanja univerzalne storitve, in dodatnih obveznih storitev.

23 Družba TDC je ob opiranju na Direktivo o univerzalnih storitvah večkrat ugovarjala danski ureditvi, kakor jo razlagajo danski organi, ki ne omogoča, da bi pridobila nadomestilo za navedene stroške. Leta 2008 se je obrnila na Komisijo, da bi se ta opredelila glede vprašanja, ali je danska ureditev v skladu z Direktivo o univerzalnih storitvah. Komisija je po več izmenjavah stališč z danskimi oblastmi in družbo TDC 27. januarja 2011 in 29. septembra 2011 na Kraljevino Dansko naslovila uradni opomin in obrazloženo mnenje.

24 Kraljevina Danska se je zatem odločila, da spremeni zadevno dansko ureditev, ki odslej določa nadomestilo države za izgube, nastale po 1. aprilu 2012 pri zagotavljanju varnostnih storitev in storitev v nujnih primerih na morju, ne da bi se odšteli dobički iz naslova drugih storitev, ki spadajo v obveznost zagotavljanja univerzalne storitve. Vendar ta ureditev ne učinkuje za obdobje pred 1. aprilom 2012.

25 Družba TDC je na podlagi prava Unije 29. julija 2011 zaprosila za nadomestilo za stroške, povezane z zagotavljanjem varnostnih storitev in storitev v nujnih primerih na morju, za leto 2010. Ta družba je 26. septembra 2011 vložila enake zahtevke za leta od 2007 do 2009.

26 Družba TDC je vzporedno s postopki, začetimi pri danskih organih v zvezi z navedenim nadomestilom, pri ministrstvu za podjetništvo in gospodarsko rast zaprosila, da se odobri odstopanje od roka, določenega v členu 30(2) odloka št. 701 o obveznosti zagotavljanja univerzalne storitve, v skladu s katerim je treba vse zahtevke za nadomestilo vložiti najpozneje v treh mesecih po izteku roka za predložitev letnega poročila pristojnemu organu. Ta družba je trdila, da za to nadomestilo ni zaprosila v roku, ker v skladu z zadevno dansko ureditvijo tedaj do njega ni bila upravičena.

27 Ministrstvo za podjetništvo in gospodarsko rast je 2. novembra 2011 družbo TDC obvestilo, da je njeno prošnjo za odstopanje zavrnilo.

28 Danska agencija za podjetništvo je 24. novembra 2011 zavrnila zahtevke družbe TDC za nadomestilo stroškov, ker je, prvič, terjatev za leto 2007 zastarala in ker je rok, v katerem je bilo mogoče vložiti tak zahtevek za leti 2008 in 2009, potekel, in drugič, danska ureditev, ki je tedaj veljala, ni omogočala, da se ugodi zahtevku za nadomestilo za leto 2010, ne da bi se odštel dobiček iz storitev, ki spadajo v obveznost zagotavljanja univerzalne storitve, v smislu poglavja II Direktive o univerzalnih storitvah.

29 Družba TDC se je zoper te odločbe o zavrnitvi pritožila pri komisiji za pritožbe na področju telekomunikacij, ki je z odločbo z dne 17. septembra 2012 potrdila zadevne odločbe o zahtevkih za nadomestilo za leta od 2007 do 2009. Ta komisija je glede zahtevka za nadomestilo za leto 2007 presodila, da „je zahtevek zastaral, saj je zastaralni rok treh let za morebitno upravičenost družbe TDC do nadomestila začel teči na dan, ko je družba TDC lahko določila končni znesek svojih pravic in vložila zahtevek“. Glede zahtevkov za nadomestilo za leti 2008 in 2009 je navedena komisija potrdila tudi odločbo o zavrnitvi, ki jo je sprejel danski organ, z obrazložitvijo, da sta bila ta zahtevka vložena po izteku trimesečnega roka iz člena 30(2) odloka št. 701 o obveznosti zagotavljanja univerzalne storitve.

30 Glede zahtevka za nadomestilo za leto 2010 je komisija za pritožbe na področju telekomunikacij odločila, da prekine odločanje in Sodišču predloži vprašanja za razlago Direktive o univerzalnih storitvah. Vendar je Sodišče v sodbi z dne 9. oktobra 2014, TDC (C-222/13, EU:C:2014:2265), ugotovilo, da ni pristojno za odgovor na ta vprašanja, saj ta organ ne more predložiti zadev Sodišču na podlagi člena 267 PDEU.

31 Družba TDC je vzporedno s postopkom pri komisiji za pritožbe na področju telekomunikacij 13. novembra 2012 vložila odškodninsko tožbo pri Københavns byret (občinsko sodišče v Kopenhagnu, Danska) za povrnitev škode, ki ji je v letih 2008 in 2009 nastala zaradi nepravilnega prenosa Direktive o univerzalnih storitvah v dansko pravo. Zadeva je bila nato posredovana Østre Landsret (pritožbeno sodišče vzhodne regije, Danska).

32 Družba TDC je poleg tega pri Københavns byret (občinsko sodišče v Kopenhagnu) vložila tožbo za razglasitev ničnosti odločbe ministrstva za podjetništvo in gospodarsko rast z dne 2. novembra 2011, s katero je bila zavrnjena njena prošnja za odstopanje od roka, in odločb komisije za pritožbe na področju telekomunikacij za leta od 2007 do 2009. Ta zadeva je bila prav tako posredovana Østre Landsret (pritožbeno sodišče vzhodne regije), ki je podvomilo glede razlage prava Unije.

33 Østre Landsret (pritožbeno sodišče vzhodne regije) je v teh okoliščinah prekinilo odločanje in Sodišču v predhodno odločanje predložilo ta vprašanja:

„1. Ali Direktiva o univerzalnih storitvah in zlasti njen člen 32 državi članici preprečuje, da določi pravila, ki podjetju ne omogočajo, da od države članice zahteva ločeno povračilo neto stroškov, nastalih pri zagotavljanju dodatnih obveznih storitev, ki niso zajete v poglavju II te direktive, če dobiček podjetja iz drugih storitev v okviru obveznosti zagotavljanja univerzalne storitve iz poglavja II te direktive presega izgube, povezane z zagotavljanjem dodatnih obveznih storitev?

2. Ali Direktiva o univerzalnih storitvah državi članici preprečuje, da določi pravila, na podlagi katerih so podjetja upravičena, da jim država članica povrne neto stroške, ki nastanejo pri zagotavljanju dodatnih obveznih storitev, ki niso zajete v poglavju II te direktive, samo če za zadevna podjetja neto stroški pomenijo neupravičeno breme?

3. Če je odgovor na drugo vprašanje nikalen, ali lahko država članica odloči, da ni neupravičenega bremena, povezanega z zagotavljanjem dodatnih obveznih storitev, ki niso zajete v poglavju II te direktive, če je podjetje, ki ima obveznost zagotavljanja univerzalne storitve, z zagotavljanjem vseh teh storitev v celoti gledano doseglo dobiček, vključno z zagotavljanjem storitev, ki bi jih podjetje opravljalo, tudi če ne bi bilo operater univerzalne storitve?

4. Ali Direktiva o univerzalnih storitvah državi članici preprečuje, da določi pravila, v skladu s katerimi je treba neto stroške določenega podjetja, povezane z obveznostjo zagotavljanja univerzalne storitve v smislu poglavja II te direktive, izračunati kot razliko med vsemi prihodki in vsemi stroški, povezanimi z zagotavljanjem zadevne storitve, vključno s prihodki in stroški, ki bi jih podjetje imelo, tudi če ne bi bilo operater univerzalne storitve?

5. Če se zadevna nacionalna pravila (glej prvo, drugo, tretje in četrto vprašanje) uporabljajo za dodatne obvezne storitve, ki se ne izvajajo le na Danskem, temveč tudi na Grenlandiji, ki je v skladu s Prilogo II k PDEU čezmorska država ali ozemlje, ali potem odgovori na prvo, drugo, tretje in četrto vprašanje veljajo tudi za tisti del obveznosti, ki se nanaša na Grenlandijo, če danski organi obveznost naložijo podjetju s sedežem na Danskem, to podjetje pa na Grenlandiji nima nobenih drugih dejavnosti?

6. Kako pomembni so za odgovore na prvo, drugo, tretje, četrto in peto vprašanje člena 107(1) in 108(3) PDEU ter Sklep [2012/21]?

7. Kako pomembno je za odgovore na prvo, drugo, tretje, četrto in peto vprašanje načelo čim manjšega izkrivljanja trga, ki je med drugim določeno v členih 1(2) in 3(2) ter uvodnih izjavah 4, 18, 23 in 26 Direktive o univerzalnih storitvah in v delu B Priloge IV k tej direktivi?

8. Če določbe Direktive o univerzalnih storitvah nasprotujejo nacionalnim shemam iz prvega, drugega in četrtega vprašanja, ali imajo te določbe ali prepovedi neposredni učinek?

9. Katere posebne dejavnike je treba še upoštevati pri presoji, ali sta nacionalni rok za vložitev zahtevka, kakršen je ta, opisan [v predlogu za sprejetje predhodne odločbe], in njegova uporaba v skladu z načeli lojalnega sodelovanja, enakovrednosti in učinkovitosti v pravu Unije?“

Vprašanja za predhodno odločanje

Prvo, šesto in sedmo vprašanje

34 Predložitveno sodišče s prvim vprašanjem v bistvu sprašuje, ali je treba določbe Direktive o univerzalnih storitvah in zlasti člen 32 te direktive razlagati tako, da nasprotujejo nacionalni ureditvi, v skladu s katero podjetje ni upravičeno do nadomestila države članice za neto stroške zagotavljanja dodatne obvezne storitve, če dobiček, ki ga to podjetje ustvari iz naslova drugih storitev, ki spadajo v njegovo obveznost zagotavljanja univerzalne storitve, presega izgubo, vezano na opravljanje dodatne obvezne storitve.

35 V tem okviru se predložitveno sodišče s šestim in sedmim vprašanjem v bistvu sprašuje o vplivu pravil Unije o državni pomoči, ki izhajajo iz členov 107(1) in 108(3) PDEU, na razlago te določbe.

36 Ker se pravila Unije o državni pomoči, ki jih predložitveno sodišče omenja v šestem in sedmem vprašanju, uporabljajo za izpolnjevanje obveznosti, ki izhajajo iz Direktive o univerzalnih storitvah, in zlasti za mehanizem nadomestila za univerzalno storitev in dodatne obvezne storitve, je treba ti vprašanji obravnavati skupaj s prvim.

37 Najprej je treba ugotoviti, da Direktiva o univerzalnih storitvah opredeljuje dve skupini storitev, ki jih države članice lahko zaupajo določenim podjetjem, in sicer prvič, storitve, ki spadajo v obveznost zagotavljanja univerzalne storitve iz poglavja II te direktive, in drugič, posebne storitve iz člena 32 navedene direktive.

38 Glede storitev, ki spadajo v obveznost zagotavljanja univerzalne storitve, je treba navesti, da je v skladu s členom 1(2) Direktive o univerzalnih storitvah njen predmet, kot določa člen 2(j) Direktive 2002/21, opredeliti minimalni nabor storitev določene kakovosti, ki je dostopen vsem končnim uporabnikom po dostopni ceni, ob upoštevanju specifičnih nacionalnih pogojev, brez izkrivljanja konkurence. Ta minimalni nabor univerzalnih storitev je opredeljen v poglavju II Direktive o univerzalnih storitvah.

39 Člena 12 in 13 te direktive in del A Priloge IV k tej direktivi vsebujejo pravila, ki urejajo mehanizme izračunavanja neto stroškov obveznosti zagotavljanja univerzalne storitve iz poglavja II navedene direktive in financiranja teh obveznosti.

40 Kar zadeva posebne storitve, ki ne spadajo v obveznost zagotavljanja univerzalne storitve, člen 32 Direktive o univerzalnih storitvah določa, da se lahko države članice odločijo, da dajo na svojem ozemlju javnosti na voljo dodatne obvezne storitve, vendar se v takih primerih ne more odrediti nikakršen mehanizem nadomestila, ki bi vključeval določena podjetja.

41 Nato je treba ugotoviti, da drugače kakor univerzalna storitev iz poglavja II Direktive o univerzalnih storitvah, člen 32 te direktive ne določa mehanizma nadomestila za dodatne obvezne storitve, saj ta predpisuje le, da ni mogoče odrediti nikakršnega mehanizma nadomestila, ki bi vključeval prispevek določenih podjetij. Zato mehanizma financiranja, določenega v členu 13(1)(b) Direktive o univerzalnih storitvah, ki omogoča tako vključevanje, ni mogoče razširiti na te storitve (glej sodbo z dne 11. junija 2015, Base Company in Mobistar, C-1/14, EU:C:2015:378, točka 41).

42 V obravnavanem primeru je – kot je bilo navedeno v točki 17 te sodbe – danska ureditev določala, da mora morebitno izgubo kriti država, če je vezana na opravljanje dodatnih obveznih storitev, pri čemer pa je treba tako izgubo vendarle poravnati z morebitnim dobičkom iz naslova opravljanja drugih storitev, ki spadajo v obveznost zagotavljanja univerzalne storitve podjetja.

43 Vendar iz člena 32 Direktive o univerzalnih storitvah izhaja, da podjetje, določeno za zagotavljanje dodatne obvezne storitve, ne sme biti prisiljeno nositi stroške, vezane na opravljanje te storitve. Ta določba namreč določa, da se mehanizem nadomestila, ki bi vključeval prispevek določenih podjetij, ne sme uporabiti.

44 Glede tega mehanizma nadomestila je treba dodati, da iz pravil, ki urejajo mehanizme za izračun neto stroškov obveznosti zagotavljanja univerzalne storitve in financiranje teh obveznosti, določenih z Direktivo o univerzalnih storitvah, izhaja, da se zahteva ločeno računovodstvo za dejavnosti, ki spadajo v univerzalno storitev, in tiste, ki so povezane z drugimi vrstami storitev, med katere spadajo dodatne obvezne storitve.

45 V uvodnih izjavah 21 in 25 Direktive o univerzalnih storitvah je namreč med drugim navedeno, prvič, da morajo mehanizmi financiranja zagotavljati, da udeleženci na trgu prispevajo samo k financiranju obveznosti zagotavljanja univerzalne storitve in ne k drugim dejavnostim, ki niso neposredno povezane z zagotavljanjem obveznosti univerzalne storitve, in drugič, da državam članicam ni dovoljeno udeležencem na trgu naložiti finančnih prispevkov za ukrepe, ki niso del obveznosti zagotavljanja univerzalne storitve. V uvodnih izjavah 4 in 18 te direktive je v bistvu navedeno tudi, da morajo države članice paziti na to, da podjetja, ki so določena za zagotavljanje univerzalne storitve, prejmejo nadomestilo za neto stroške, ki so „nastali specifično“ za zagotavljanje univerzalne storitve.

46 Tako je treba v skladu s členoma 12 in 13 Direktive o univerzalnih storitvah za določitev zneska nadomestila, ki se lahko izplača podjetju, določenemu za zagotavljanje univerzalne storitve, na prvem mestu izračunati neto stroške obveznosti zagotavljanja univerzalne storitve za podjetje, ki je določeno za izvajalca, nato pa nacionalni regulativni organi, kadar ugotovijo, da je podjetje neupravičeno obremenjeno, odločijo, da bodo uvedli mehanizem za povračilo izračunanih neto stroškov podjetju iz javnih sredstev pod transparentnimi pogoji in/ali da bodo razdelili neto stroške obveznosti zagotavljanja univerzalne storitve med ponudnike elektronskih komunikacijskih omrežij in storitev (glej sodbo z dne 6. oktobra 2015, T-Mobile Czech Republic in Vodafone Czech Republic, C-508/14, EU:C:2015:657, točka 33).

47 Iz tega izhaja, da je treba pri nadomestilu razlikovati med neto stroški obveznosti zagotavljanja univerzalne storitve in neto stroški dodatnih obveznih storitev, ki ne spadajo v poglavje II te direktive.

48 Zato so mehanizmi nadomestil, določeni v Direktivi o univerzalnih storitvah v zvezi z univerzalno storitvijo na eni strani in dodatnimi obveznimi storitvami na drugi, neodvisni eden od drugega, zaradi česar morajo biti neto stroški, ki nastanejo pri zagotavljanju vsake od teh storitev, predmet ločenega računovodstva, s čimer se zagotovi, da se prihodki, ustvarjeni v okviru zagotavljanja univerzalne storitve, ne upoštevajo pri izračunu neto stroškov dodatne obvezne storitve ter ne vplivajo na dodelitev nadomestila za zagotavljanje te zadnjenavedene storitve.

49 Nazadnje je treba poudariti, da zahteva po ločenem računovodstvu ne le prispeva k preglednosti postopka financiranja obveznosti zagotavljanja univerzalne storitve – v skladu z uvodno izjavo 19 Direktive o univerzalnih storitvah – ampak se z njo zagotavlja tudi, da se univerzalna storitev financira na konkurenčno nevtralen način. Taka zahteva v skladu z uvodno izjavo 18 Direktive o univerzalnih storitvah zagotavlja še, da se pri financiranju univerzalne storitve in dodatnih obveznih storitev upoštevajo pravila Unije o državni pomoči.

50 Zagotavljanje dodatne obvezne storitve je namreč – tako kot univerzalna storitev – storitev splošnega gospodarskega pomena v smislu člena 106(2) PDEU.

51 Za nadomestila, ki jih države članice dodelijo za zagotavljanje storitve splošnega gospodarskega pomena, pa veljajo pravila, ki jih je zakonodajalec Unije določil v členih 107 in 108 PDEU.

52 Da bi se tako nadomestilo v konkretnem primeru izognilo opredelitvi za državno pomoč, morajo biti izpolnjeni nekateri pogoji (sodba z dne 24. julija 2003, Altmark Trans in Regierungspräsidium Magdeburg, C-280/00, EU:C:2003:415, točka 88).

53 Prvič, podjetje, ki prejema tako nadomestilo, mora dejansko izpolnjevati obveznosti javne službe, te obveznosti pa morajo biti jasno opredeljene. Drugič, merila, na podlagi katerih se izračuna nadomestilo, morajo biti določena vnaprej ter objektivno in pregledno, da bi se preprečila ekonomska ugodnost, ki bi prejemniku dajala prednost v primerjavi s konkurenčnimi podjetji. Tretjič, nadomestilo ne sme presegati tega, kar je nujno za kritje vseh ali dela stroškov, ki so nastali zaradi izpolnjevanja obveznosti javnih služb, pri čemer je treba upoštevati s tem povezane prihodke in primerni dobiček za izpolnjevanje teh obveznosti. Četrtič, navedeno nadomestilo mora biti določeno na podlagi analize stroškov, ki bi jih povprečno podjetje, dobro upravljano in ustrezno opremljeno s potrebnimi sredstvi za zadostitev zahtevam javnih služb, imelo pri izvajanju teh obveznosti, ob upoštevanju s tem povezanih prihodkov in primernega dobička za izpolnjevanje teh obveznosti (sodbi z dne 24. julija 2003, Altmark Trans in Regierungspräsidium Magdeburg, C-280/00, EU:C:2003:415, točke 89, 90, 92 in 93, in z dne 10. junija 2010, Fallimento Traghetti del Mediterraneo, C-140/09, EU:C:2010:335, točke od 37 do 40).

54 Poleg tega je treba ugotoviti, da je mogoče s tem ločenim računovodstvom preprečiti, da bi se prihodki, ki jih podjetje ustvari v okviru obveznosti zagotavljanja univerzalne storitve, upoštevali dvakrat, prvič, pri izračunu neto stroškov obveznosti zagotavljanja univerzalne storitve in posledično nadomestila, dodeljenega na tej podlagi, in drugič, pri izračunu neto stroškov dodatne obvezne storitve in posledično pri dodelitvi nadomestila iz naslova dodatne obvezne storitve. S tako prakso bi bilo seveda podjetje, ki opravlja storitev, kaznovano, saj bi moralo nositi stroške dodatne obvezne storitve, kar je v nasprotju z besedilom člena 32 Direktive o univerzalnih storitvah.

55 Iz tega izhaja, da je mehanizem nadomestila za dodatne obvezne storitve, s katerim se upoštevajo celotni prihodki, ki jih določeno podjetje ustvari v okviru drugih storitev, ki spadajo v njegove obveznosti zagotavljanja univerzalne storitve, v nasprotju z Direktivo o univerzalnih storitvah.

56 Ob upoštevanju vsega zgoraj navedenega je treba na prvo, šesto in sedmo vprašanje odgovoriti, da je treba določbe Direktive o univerzalnih storitvah in zlasti člen 32 te direktive razlagati tako, da nasprotujejo nacionalni ureditvi, ki določa mehanizem nadomestila za zagotavljanje dodatnih obveznih storitev, v skladu s katerim podjetje ni upravičeno do nadomestila države članice za neto stroške opravljanja dodatne obvezne storitve, če dobiček, ki ga to podjetje ustvari iz naslova drugih storitev, ki spadajo v njegovo obveznost zagotavljanja univerzalne storitve, presega izgubo, vezano na opravljanje dodatne obvezne storitve.

Drugo vprašanje

57 Predložitveno sodišče z drugim vprašanjem v bistvu sprašuje, ali je treba Direktivo o univerzalnih storitvah razlagati tako, da nasprotuje nacionalni ureditvi, v skladu s katero je podjetje, določeno za zagotavljanje dodatnih obveznih storitev, upravičeno do nadomestila države članice za neto stroške opravljanja teh storitev, le če ta strošek za to podjetje pomeni neupravičeno breme.

58 Kot je bilo opozorjeno v točki 46 te sodbe, je pogoj v zvezi z neupravičenim bremenom za plačilo nadomestila od države članice določen z določbami Direktive o univerzalnih storitvah, ki se nanašajo na obveznost zagotavljanja univerzalne storitve.

59 Člen 12(1), prvi pododstavek, Direktive o univerzalnih storitvah namreč določa, da nacionalni regulativni organi, kadar menijo, da lahko zagotavljanje univerzalne storitve, kot je določeno v členih od 3 do 10, pomeni neupravičeno breme za podjetja, določena za zagotavljanje univerzalne storitve, izračunajo neto stroške za zagotavljanje te storitve.

60 Vendar se določbe Direktive o univerzalnih storitvah v zvezi z mehanizmi za izračun neto stroškov obveznosti zagotavljanja univerzalne storitve ter financiranje teh obveznosti, in posebej člen 12(1) te direktive, ne uporabljajo za opravljanje dodatnih obveznih storitev.

61 Poleg tega, kot je bilo navedeno v točki 43 te sodbe, iz člena 32 Direktive o univerzalnih storitvah izhaja, da podjetje, določeno za zagotavljanje dodatne obvezne storitve, ne sme nositi stroškov, vezanih na opravljanje te storitve.

62 Nacionalna ureditev, v skladu s katero je podjetje, določeno za zagotavljanje dodatnih obveznih storitev, upravičeno do nadomestila države članice za neto stroške opravljanja teh storitev, le če ta strošek za to podjetje pomeni neupravičeno breme, pa ne izključuje, da bo moralo zadevno podjetje samo nositi vse ali del stroškov navedenih storitev.

63 Zato je pogojevanje plačila nadomestila od države članice s tem, da neto strošek zagotavljanja dodatnih obveznih storitev pomeni neupravičeno breme za določeno podjetje, v nasprotju s členom 32 Direktive o univerzalnih storitvah.

64 Poleg tega – kot trdi Komisija – če bi bilo dovoljeno za plačilo nadomestila za zagotavljanje dodatnih obveznih storitev določiti enake zahteve, kot so določene v poglavju II Direktive o univerzalnih storitvah, bi to pomenilo, da lahko države članice enostransko razširijo področje uporabe pravil v zvezi z obveznostjo zagotavljanja univerzalne storitve na dodatne obvezne storitve, kar bi bilo v nasprotju s ciljem te direktive, določenim v členu 1(2) te direktive, ki je opredeliti minimalni nabor storitev določene kakovosti, do katerih imajo dostop vsi končni uporabniki v Uniji.

65 Ob upoštevanju vsega zgoraj navedenega je treba na drugo vprašanje odgovoriti, da je treba Direktivo o univerzalnih storitvah razlagati tako, da nasprotuje nacionalni ureditvi, v skladu s katero je podjetje, določeno za zagotavljanje dodatnih obveznih storitev, upravičeno do nadomestila države članice za neto stroške opravljanja teh storitev, le če ta strošek za to podjetje pomeni neupravičeno breme.

Tretje vprašanje

66 Ob upoštevanju odgovora na drugo vprašanje na tretje ni treba odgovoriti.

Četrto vprašanje

67 Predložitveno sodišče s četrtim vprašanjem v bistvu sprašuje, ali je treba Direktivo o univerzalnih storitvah razlagati tako, da nasprotuje nacionalni ureditvi, v skladu s katero je neto strošek, ki ga ima podjetje, določeno za izpolnjevanje obveznosti zagotavljanja univerzalne storitve, razlika med vsemi prihodki in vsemi stroški, vezanimi na opravljanje zadevne storitve, vključno s prihodki in stroški, ki bi podjetju nastali, tudi če ne bi bilo operater univerzalne storitve.

68 V zvezi s tem je treba spomniti, da morajo nacionalni regulativni organi določiti in izračunati neto strošek obveznosti zagotavljanja univerzalne storitve v skladu s členom 12 Direktive o univerzalnih storitvah in z delom A Priloge IV k tej direktivi.

69 Člen 12(1), drugi pododstavek, točki (a) in (b), Direktive o univerzalnih storitvah določa, da nacionalni regulativni organi, kadar izračunajo neto stroške obveznosti zagotavljanja univerzalne storitve, upoštevajo morebitno tržno korist, ki jo pridobi podjetje, določeno za zagotavljanje univerzalne storitve, v skladu z delom A Priloge IV k tej direktivi, ali uporabijo neto stroške zagotavljanja univerzalne storitve, določene z mehanizmom določanja v skladu s členom 8(2) te direktive. Zadnjenavedena določba določa, da take metode določitve zagotavljajo, da se univerzalna storitev opravi na stroškovno učinkovit način, in se lahko uporabijo kot sredstvo za določitev neto stroškov obveznosti zagotavljanja univerzalne storitve v skladu s členom 12.

70 Del A Priloge IV k Direktivi o univerzalnih storitvah pa v drugem odstavku določa, da neto stroški obveznosti zagotavljanja univerzalne storitve ustrezajo razliki med neto stroški, ki jih nosi podjetje, če zagotavlja univerzalno storitev, in neto stroški, če te storitve ne zagotavlja.

71 Iz vsega zgoraj navedenega je razvidno, da je neto strošek zagotavljanja univerzalne storitve razlika med neto stroški določenega podjetja za zagotavljanje univerzalne storitve in neto stroški tega podjetja, če te storitve ne zagotavlja. Zato neto strošek zagotavljanja univerzalne storitve ne more biti razlika med vsemi prihodki in vsemi stroški, vezanimi na navedeno zagotavljanje.

72 Ob upoštevanju vsega zgoraj navedenega je treba na četrto vprašanje odgovoriti, da je treba Direktivo o univerzalnih storitvah razlagati tako, da nasprotuje nacionalni ureditvi, v skladu s katero je neto strošek, ki ga ima podjetje, določeno za izpolnjevanje obveznosti zagotavljanja univerzalne storitve, razlika med vsemi prihodki in vsemi stroški, vezanimi na zagotavljanje zadevne storitve, vključno s prihodki in stroški, ki bi podjetju nastali, tudi če ne bi bilo operater univerzalne storitve.

Peto vprašanje

73 Predložitveno sodišče s petim vprašanjem v bistvu sprašuje, ali v okoliščinah, kakršne so v postopku v glavni stvari, to, da podjetje, ki je odgovorno za dodatne obvezne storitve v smislu člena 32 Direktive o univerzalnih storitvah, teh storitev ne opravlja le na danskem ozemlju, temveč tudi na grenlandskem, vpliva na razlago določb te direktive.

74 Najprej je treba opozoriti, da člen 52 PEU v prvem odstavku določa, da se Pogodbi uporabljata za države članice, v drugem odstavku pa, da je ozemeljska veljavnost teh pogodb določena v členu 355 PDEU.

75 Člen 355, točka 2, PDEU določa, da so ČDO, navedene na seznamu v Prilogi II k Pogodbi DEU, predmet posebne ureditve glede pridruževanja, ki je opredeljena v četrtem delu te pogodbe, torej v členih od 198 do 203 PDEU, in katere podrobna pravila ter postopke v skladu s členom 203 PDEU urejajo določbe, ki jih sprejme Svet Evropske unije.

76 Ugotoviti pa je treba, da Grenlandija je na tem seznamu in da zato zanjo v skladu s členom 204 PDEU velja ta posebna ureditev, opredeljena v členih od 198 do 203 PDEU, ob upoštevanju specifičnih določb za Grenlandijo iz Protokola št. 34 o posebni ureditvi za Grenlandijo, ki je priloga k Pogodbama.

77 Sodišče je v zvezi s tem že razsodilo, da obstoj posebne ureditve glede pridruževanja med Unijo in ČDO pomeni, da se splošne določbe Pogodbe DEU, torej določbe, ki niso del četrtega dela te pogodbe, ne uporabijo za ČDO, če to ni izrecno določeno (glej v tem smislu sodbi z dne 28. januarja 1999, van der Kooy, C-181/97, EU:C:1999:32, točki 36 in 37, in z dne 5. junija 2014, X in TBG, C-24/12 in C-27/12, EU:C:2014:1385, točka 45 in navedena sodna praksa).

78 V obravnavanem primeru je treba spomniti, da se prvo, drugo, tretje in četrto vprašanje predložitvenega sodišča nanašajo na razlago določbe Direktive o univerzalnih storitvah, katere pravna podlaga je člen 114 PDEU.

79 Vendar se ne četrti del Pogodbe DEU ne Sklep o pridružitvi čezmorskih držav, sprejet na podlagi tega dela pogodbe, ne sklicujeta na člen 114 PDEU.

80 V teh okoliščinah je treba ugotoviti, da se določbe Direktive o univerzalnih storitvah za Grenlandijo ne uporabljajo.

81 Ker je torej danska država družbo TDC določila za zagotavljanje varnostnih storitev in storitev v nujnih primerih na morju, to, da je ta družba odgovorna za zagotavljanje navedenih storitev tako na Danskem kot v Grenlandiji, ne vpliva na razlago določb Direktive o univerzalnih storitvah.

82 Ob upoštevanju zgoraj navedenega je treba na peto vprašanje odgovoriti, da v okoliščinah, kakršne so v postopku v glavni stvari, to, da podjetje, ki je odgovorno za zagotavljanje dodatne obvezne storitve v smislu člena 32 Direktive o univerzalnih storitvah, te storitve ne opravlja le na danskem ozemlju, temveč tudi na grenlandskem, ne vpliva na razlago določb te direktive.

Osmo vprašanje

83 Predložitveno sodišče z osmim vprašanjem v bistvu sprašuje, ali je treba člen 32 Direktive o univerzalnih storitvah razlagati tako, da ima neposredni učinek.

84 Glede tega je iz ustaljene sodne prakse Sodišča razvidno, da se lahko posamezniki v vseh primerih, ko se določbe direktive z vidika vsebine izkažejo za nepogojne in dovolj natančne, nanje sklicujejo pred nacionalnimi sodišči zoper državo članico, če ta v predpisanem roku direktive ni prenesla v nacionalno pravo ali če je ni prenesla pravilno (sodbi z dne 24. januarja 2012, Dominguez, C-282/10, EU:C:2012:33, točka 33 in navedena sodna praksa, in z dne 6. oktobra 2015, T-Mobile Czech Republic in Vodafone Czech Republic, C-508/14, EU:C:2015:657, točka 52 in navedena sodna praksa).

85 V zvezi s tem člen 32 Direktive o univerzalnih storitvah državam članicam prepoveduje, da bi kritje dela ali vseh stroškov, vezanih na opravljanje dodatnih obveznih storitev, naložila podjetjem sektorja, med katere spada določeno podjetje.

86 Ta določba je dovolj natančna in brezpogojna, da ima lahko glede te prepovedi neposredni učinek.

87 Zato je treba na osmo vprašanje odgovoriti, da je treba člen 32 Direktive o univerzalnih storitvah razlagati tako, da ima neposredni učinek, ker državam članicam prepoveduje, da bi podjetju, ki je odgovorno za zagotavljanje dodatne obvezne storitve, naložile kritje dela ali vseh stroškov, vezanih na to opravljanje.

Deveto vprašanje

88 Predložitveno sodišče z devetim vprašanjem v bistvu sprašuje, ali je treba načela lojalnega sodelovanja, enakovrednosti in učinkovitosti razlagati tako, da nasprotujejo ureditvi, kakršna je ta v postopku v glavni stvari, s katero se od subjekta, ki je odgovoren za univerzalno storitev, zahteva, da zahtevke za nadomestilo izgube v preteklem poslovnem letu vloži v treh mesecih od izteka roka, ki zanj velja za predložitev letnega poročila pristojnemu nacionalnemu organu.

89 V zvezi s tem je treba poudariti, da tak rok pomeni postopkovno zahtevo za vložitev zahtevka za izvrševanje pravice, ki za zadevni subjekt izhaja iz prava Unije, in sicer pravice do nadomestila za zagotavljanje univerzalne storitve.

90 Če ni pravil v zvezi s postopkovnimi zahtevami za vložitev in proučitev zahtevkov za nadomestilo izgube zaradi zagotavljanja univerzalne storitve, ki bi bila določena s pravom Unije in ki bi veljala na Danskem, mora v skladu z načelom lojalnega sodelovanja, ki ga zdaj določa člen 4(3) PEU, pravni red te države članice urediti te postopkovne zahteve, pri čemer pa te zahteve po eni strani ne smejo biti manj ugodne od tistih, ki veljajo za podobne notranje položaje (načelo enakovrednosti), in po drugi v praksi ne smejo onemogočati ali čezmerno oteževati uveljavljanja pravic, ki jih daje pravni red Unije (načelo učinkovitosti) (glej v tem smislu sodbo z dne 27. junija 2013, Agrokonsulting, C-93/12, EU:C:2013:432, točka 36 in navedena sodna praksa, in z dne 20. oktobra 2016, Danqua, C-429/15, EU:C:2016:789, točka 29 in navedena sodna praksa).

91 Glede na ti načeli je torej treba preučiti deveto vprašanje, ki ga je postavilo predložitveno sodišče.

92 Glede načela enakovrednosti je treba spomniti, da spoštovanje tega načela zahteva uporabo nacionalnega pravila brez razlikovanja za postopke na podlagi prava Unije in postopke na podlagi nacionalnega prava (sodba z dne 20. oktobra 2016, Danqua, C-429/15, EU:C:2016:789, točka 30 in navedena sodna praksa).

93 Da bi se preverilo, ali je načelo enakovrednosti v postopku v glavni stvari spoštovano, mora nacionalno sodišče, ki neposredno pozna postopkovne zahteve, ki so v nacionalnem pravu namenjene zagotavljanju varstva pravic, ki jih imajo pravni subjekti na podlagi prava Unije, preveriti, ali so te v skladu s tem načelom (glej v tem smislu sodbo z dne 8. septembra 2011, Rosado Santana, C-177/10, EU:C:2011:557, točka 90 in navedena sodna praksa).

94 V postopku v glavni stvari je po mnenju danske vlade rok iz člena 30(2) odloka št. 701 o obveznosti zagotavljanja univerzalne storitve splošni rok, določen za vse izvajalce univerzalne storitve, ki se uporablja ne glede na to, ali zahtevek za nadomestilo temelji na danskem pravu ali pravu Unije. Vendar družba TDC v bistvu trdi, da je bil navedeni rok določen le za vlaganje zahtevkov za nadomestilo izgube iz dodatnih obveznih storitev.

95 Glede na ta razlikovanja bo moralo predložitveno sodišče preveriti, ali rok iz člena 30(2) odloka št. 701 o obveznosti zagotavljanja univerzalne storitve ni manj ugoden od tistega, ki je določen za vložitev podobnega zahtevka v nacionalnem pravu.

96 Kar zadeva načelo učinkovitosti, kot je bilo opozorjeno v točki 90 te sodbe, nacionalno postopkovno pravilo, kakršno je to iz postopka v glavni stvari, ne sme praktično onemogočiti ali čezmerno otežiti uveljavljanja pravic, ki jih daje pravni red Unije.

97 V zvezi s tem je treba opozoriti, da je Sodišče že presodilo, da je treba vsak primer, v katerem se zastavi vprašanje, ali neka nacionalna postopkovna določba onemogoča ali čezmerno otežuje uporabo prava Unije, preizkusiti ob upoštevanju položaja te določbe v celotnem postopku ter poteka postopka in njegovih posebnosti pred različnimi nacionalnimi sodišči. S tega vidika je treba zlasti upoštevati, če je to primerno, varstvo pravice do obrambe, načelo pravne varnosti in načelo učinkovitega poteka postopka (glej v tem smislu sodbe z dne 8. julija 2010, Bulicke, C-246/09, EU:C:2010:418, točka 35 in navedena sodna praksa; z dne 8. septembra 2011, Rosado Santana, C-177/10, EU:C:2011:557, točka 92, in z dne 20. oktobra 2016, Danqua, C-429/15, EU:C:2016:789, točka 42 in navedena sodna praksa).

98 V skladu z ustaljeno sodno prakso je pri določitvi prekluzivnih rokov načeloma izpolnjena zahteva učinkovitosti, če pomeni uresničevanje temeljnega načela pravne varnosti, ki hkrati varuje zainteresirani subjekt in zadevni organ. Taki roki namreč načeloma praktično ne onemogočajo ali čezmerno otežujejo uveljavljanja pravic, ki izhajajo iz pravnega reda Unije. Vendar so države članice pristojne, da v nacionalnih ureditvah, ki spadajo na področje uporabe prava Unije, določijo roke zlasti glede na pomen odločb, ki se bodo sprejele, za zainteresirane subjekte, zapletenost postopkov in zakonodaje, ki se uporablja, število oseb, ki bi jih lahko zadevali, in druge javne ali zasebne interese, ki jih je treba upoštevati. S tem pridržkom lahko države članice prosto določijo daljše ali krajše roke (glej v tem smislu sodbe z dne 15. aprila 2010, Barth, C-542/08, EU:C:2010:193, točka 28 in navedena sodna praksa; z dne 8. julija 2010, Bulicke, C-246/09, EU:C:2010:418, točka 36 in navedena sodna praksa, in z dne 20. oktobra 2016, Danqua, C-429/15, EU:C:2016:789, točka 44 in navedena sodna praksa).

99 Glede na to se nacionalno pravilo, ki za vložitev zahtevka za nadomestilo izgube za preteklo poslovno leto določa rok treh mesecev od izteka roka, ki za ta subjekt velja za predložitev letnega poročila pristojnemu nacionalnemu organu, na prvi pogled ne zdi v nasprotju z načelom učinkovitosti.

100 Vendar družba TDC meni, da je položaj v postopku v glavni stvari primerljiv s tistim v zadevi, v kateri je bila izdana sodba z dne 25. julija 1991, Emmott (C-208/90, EU:C:1991:333), saj ji dansko pravo in razlaga tega prava, ki so jo podali pristojni danski organi, nista dopuščali nobene možnosti, da bi pridobila nadomestilo izgub iz varnostnih storitev in storitev v nujnih primerih na morju. Poudarja, da so bili na dan sprejetja odloka št. 701 o obveznosti zagotavljanja univerzalne storitve, ki določa rok treh mesecev za vložitev zahtevka za nadomestilo, ti organi seznanjeni s tem, da prenos Direktive o univerzalnih storitvah v dansko pravo ni bil pravilen.

101 Danska vlada pa trdi, da za družbo TDC ni bilo nemogoče ali pretirano težko vložiti zahtevka za nadomestilo in, v tem okviru, uveljavljati, da zahtevek temelji neposredno na določbah Direktive o univerzalnih storitvah. Po njenem mnenju je to potrjeno z dejstvom, da je družba TDC zahtevek za nadomestilo za leto 2010 vložila v določenem roku in uveljavljala svojo pravico do nadomestila pri nacionalnih sodiščih. Ta vlada zato meni, da okoliščine v postopku v glavni stvari niso primerljive s tistimi, ki so bile podlaga za sodbo z dne 25. julija 1991, Emmott (C-208/90, EU:C:1991:333).

102 V zvezi s tem je treba ugotoviti, da je sicer res, da je Sodišče presodilo, da se država članica, ki je v zamudi, do dneva pravilnega prenosa direktive ne more sklicevati na to, da je posameznik zoper njo prepozno vložil pravno sredstvo za varstvo pravic, ki mu jih priznavajo določbe te direktive, in da lahko rok za vložitev tožbe, ki ga določa nacionalno pravo, začne teči šele od takrat (glej sodbo z dne 25. julija 1991, Emmott, C-208/90, EU:C:1991:333, točka 23).

103 Vendar je Sodišče v skladu s svojo ustaljeno sodno prakso, nastalo po sodbi z dne 25. julija 1991, Emmott (C-208/90, EU:C:1991:333), potrdilo, da država članica, ki je v zamudi, lahko uveljavlja ugovor prekluzije za pravna sredstva, čeprav na datum vložitve zahtevkov še ni pravilno prenesla zadevne direktive, ker je presodilo, da je bila odločitev v sodbi z dne 25. julija 1991, Emmott (C-208/90, EU:C:1991:333), utemeljena s posebnimi okoliščinami, v katerih je bila tožeči stranki v postopku v glavni stvari zaradi prekluzije vzeta vsakršna možnost uveljavljanja njene pravice na podlagi direktive (glej v tem smislu sodbi z dne 19. maja 2011, Iaia in drugi, C-452/09, EU:C:2011:323, točka 19, in z dne 8. septembra 2011, Q-Beef in Bosschaert, C-89/10 in C-96/10, EU:C:2011:555, točka 50 in navedena sodna praksa).

104 V zvezi s tem je Sodišče pojasnilo, da pravo Unije nasprotuje temu, da nacionalni organ uveljavlja iztek razumnega zastaralnega roka, samo če je bila z ravnanjem nacionalnih organov v povezavi z obstojem prekluzivnega roka osebi odvzeta vsakršna možnost uveljavljanja pravic pred nacionalnimi sodišči (sodba z dne 8. septembra 2011, Q-Beef in Bosschaert, C-89/10 in C-96/10, EU:C:2011:555, točka 51 in navedena sodna praksa).

105 V obravnavanem primeru iz elementov, ki so bili predloženi Sodišču, ni razvidno, da bi nespoštovanje trimesečnega roka iz člena 30(2) odloka št. 701 o obveznosti zagotavljanja univerzalne storitve družbi TDC odvzelo vsakršno možnost uveljavljanja pravice do nadomestila stroškov, vezanih na opravljanje varnostnih storitev in storitev v nujnih primerih na morju, pri pristojnih danskih organih, vključno z nacionalnimi sodišči, kar pa mora predložitveno sodišče preveriti.

106 Ker niso podane posebne okoliščine, s katerimi bi bilo Sodišče seznanjeno, ta določba odloka št. 701 o obveznosti zagotavljanja univerzalne storitve očitno ni taka, da bi praktično onemogočala ali pretirano oteževala izvrševanje pravic, ki jih daje pravni red Unije.

107 Ob upoštevanju zgoraj navedenega je treba na deveto vprašanje odgovoriti, da je treba načela lojalnega sodelovanja, enakovrednosti in učinkovitosti razlagati tako, da ne nasprotujejo ureditvi, kakršna je ta v postopku v glavni stvari, s katero se od subjekta, ki je odgovoren za zagotavljanje univerzalne storitve, zahteva, da zahtevke za nadomestilo izgube za preteklo poslovno leto vloži v treh mesecih od izteka roka, ki zanj velja za predložitev letnega poročila pristojnemu nacionalnemu organu, če ta rok ni

manj ugoden od tistega, ki je določen za podoben zahtevek v nacionalnem pravu in da ni tak, da bi praktično onemogočil ali pretirano otežil izvrševanje pravic, ki jih podjetjem daje Direktiva o univerzalnih storitvah, kar mora preveriti predložitveno sodišče.

Stroški

108 Ker je ta postopek za stranke v postopku v glavni stvari ena od stopenj v postopku pred predložitvenim sodiščem, to odloči o stroških. Stroški za predložitev stališč Sodišču, ki niso stroški omenjenih strank, se ne povrnejo.

Iz teh razlogov je Sodišče (drugi senat) razsodilo:

1. **Določbe Direktive 2002/22/ES Evropskega parlamenta in Sveta z dne 7. marca 2002 o univerzalni storitvi in pravicah uporabnikov v zvezi z elektronskimi komunikacijskimi omrežji in storitvami (Direktiva o univerzalnih storitvah) in zlasti člen 32 te direktive je treba razlagati tako, da nasprotujejo nacionalni ureditvi, ki določa mehanizem nadomestil za zagotavljanje dodatnih obveznih storitev, v skladu s katerim podjetje ni upravičeno do nadomestila države članice za neto stroške opravljanja dodatne obvezne storitve, če dobiček, ki ga to podjetje ustvari iz naslova drugih storitev, ki spadajo v njegovo obveznost zagotavljanja univerzalne storitve, presega izgubo, vezano na opravljanje dodatne obvezne storitve.**

2. **Direktivo 2002/22 je treba razlagati tako, da nasprotuje nacionalni ureditvi, v skladu s katero je podjetje, določeno za zagotavljanje dodatnih obveznih storitev, upravičeno do nadomestila države članice za neto stroške opravljanja teh storitev, le če ta strošek za to podjetje pomeni neupravičeno breme.**

3. **Direktivo 2002/22 je treba razlagati tako, da nasprotuje nacionalni ureditvi, v skladu s katero je neto strošek, ki ga ima podjetje, določeno za izpolnjevanje obveznosti zagotavljanja univerzalne storitve, razlika med vsemi prihodki in vsemi stroški, vezanimi na zagotavljanje zadevne storitve, vključno s prihodki in stroški, ki bi podjetju nastali, tudi če ne bi bilo operater univerzalne storitve.**

4. **V okoliščinah, kakršne so v postopku v glavni stvari, to, da podjetje, ki je odgovorno za zagotavljanje dodatne obvezne storitve v smislu člena 32 Direktive 2002/22, te storitve ne opravlja le na danskem ozemlju, temveč tudi na grenlandskem, ne vpliva na razlago določb te direktive.**

5. **Člen 32 Direktive 2002/22 je treba razlagati tako, da ima neposredni učinek, ker državam članicam prepoveduje, da bi podjetju, ki je odgovorno za zagotavljanje dodatne obvezne storitve, naložile kritje dela ali vseh stroškov, vezanih na to opravljanje.**

6. **Načela lojalnega sodelovanja, enakovrednosti in učinkovitosti je treba razlagati tako, da ne nasprotujejo ureditvi, kakršna je ta v postopku v glavni stvari, s katero se od subjekta, ki je odgovoren za zagotavljanje univerzalne storitve, zahteva, da zahtevke za nadomestilo izgube za preteklo poslovno leto vloži v treh mesecih od izteka roka, ki zanj velja za predložitev letnega poročila pristojnemu nacionalnemu organu, če ta rok ni manj ugoden od tistega, ki je določen za podoben zahtevek v nacionalnem pravu in da ni tak, da bi praktično onemogočil ali pretirano otežil izvrševanje pravic, ki jih podjetjem daje Direktiva 2002/22, kar mora preveriti predložitveno sodišče.**

Podpisi